

נטילה להוצאין

עזר כריש

פתיחה:

אומרת המשנה¹ במסכת ידיים: "מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים".

מתוך התוספתא² רואים שדין זה שנוי במחלוקת: "מוסיפין על הראשונים ואין מוסיפין על השניים דברי ר"מ. ר' יוסי אומר... מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים וכו'".

פ"י "מוסיפין": גם אם לא כיסו המים את היד עד הפרק³ ניתן להשלים ולהוסיף מים על החלק של היד שלא נטל ע"מ שיכסו המים את כל היד (נפ"י פ"י ה"ש במשנה). ו"אין מוסיפין" פירושו שאינו יכול להשלים את הנטילה.

אנו נעסוק במחלוקת ר"מ ור' יוסי לענין מים ראשונים ולא לענין מים שניים, שהרי המקובל הוא ליטול את היד בפעם אחת משיעור רביעית ללא מים שניים (עי' בסוגית "מים ראשונים ושניים"), ודין שטיפה אחת כזו הוא כדין מים ראשונים⁴.

א. פירוש הר"ש והרא"ש:

בהסבר מחלוקת ר' מאיר ור' יוסי הסתפק הר"ש בין שני הסברים:

1. הסבר ראשון:

וז"ל הר"ש⁵: "על הראשונים אם לא הגיעו לפרק אין מוסיפין, דכיון דלא טיהרו את הידיים כל מה שמוסיף עליהם הרי הוא מוסיף טומאה וצריך לנגב תחילה ואח"כ נוטל", זוהי דעת ר' יוסי. ובדעת ר"מ מסביר הר"ש: "מוסיף אף על הראשונים דכולי האי לא אטרחוהו רבנן לנגב תחילה, וכל מה שמוסיף עד שיגיעו לפרק הם הנקראים ראשונים". הרשב"א⁶ מסביר את דברי הר"ש בפ"י דעת ר' יוסי - "הרי הוא מוסיף טומאה" - כך: "...מפני שחזרו המים שיצאו חוץ למקום

¹ פ"א סוף מ"א.

² ריש פ"א, הביאה הר"ש בסוף פירושו למ"א.

³ מקום נטייה הוא עד הפרק - גמ' חולין קו: ועי' שו"ע סוסי"י קס"א.

⁴ חזו"א סי' כד' ריש ס"ק ח'.

⁵ בגי' הספרים שלנו, ועי' גם בפ"י הרא"ש שם.

⁶ ב"י ש"ב, ע"פ הוצ' מוסד הרב קוק.

שנטל ראשונה וטמאו את המים שעל מה שנטל ראשונה⁷. כלוי: אין מוסיפין על הראשונים משום שחוששים שמא יצאו מים מחצי היד שנטל לחצי היד שלא נטל ויטמאו מאותו חלק, ויחזרו לחלק שכבר ניטל ועייכ תיטמא היד מחדש. לכן, אומר הרשב"א, שלדעת הר"ש צריך להפסיק בניגוב וליטול את החצי השני של היד בלבד⁸.

ומתוך הבנה זו ממשיך הרשב"א ואומר: "ולפי פירושו (של הר"ש) אתיא דלא כר' ינאי דאמרינן בפרק שני דגיטין⁹... אמרי דבי ר' ינאי ידיים אין טהורות לחצאין". לפי ר' ינאי אי"א לטהר חצי יד ועוד חצי יד, אלא צריך לטהר את כל היד בשלמות, ואלו לפי הסברו של הר"ש, אדם שנטל חצי ידו נוטל אח"כ רק את החצי השני.

אבל המאמר¹⁰ מקשה על הרשב"א: מנין לו להסביר כך בר"ש ועפ"י להקשות עליו מהגמ' בגיטין. דאפשר להסביר אחרת בר"ש, ולומר שאחר שנטל חצי ידו ינגב ואז יטול את כל ידו מחדש ולא רק את חצי היד שלא נטל, כיון שגם בהסבר זה (כמו בהסבר השני להלן) סובר הר"ש ש"אין נטילה לחצאין".

לפי"ז, משתנה ההסבר בדברי הר"ש "הרי הוא מוסיף טומאה". דדוקא הרשב"א, שס"ל בהסבר זה של הר"ש שיש נטילה לחצאין ולכן חצי היד שנטל טהורה, נצרך להסביר שהטומאה הגיע מחצי היד שלא נטולה וחזרה וטימאה את חצי היד הנטולה. אבל לפי המאמר, שמפרש שהחצי הראשון כלל לא נטהר, כיון ש"אין נטילה לחצאין" גם בהסבר זה של הר"ש, אי"כ ודאי שנטמאו המים מאותו החצי הנטול עצמו¹¹.

יוצא מפירושו עקרון כזה: אפי' שנוטל אח"כ את כל היד זה לא יועיל אי"כ ינגב תחילה את המים הטמאים. הנטילה החדשה לא תטהר את המים הראשונים הללו, למרות שמים שניים כן מטהרים מים ראשונים, זה בגלל שהראשונים טיהרו את היד, אבל המים הללו, שלא טיהרו את היד, דינם כסתם מים טמאים שאין מים שניים מטהרים אותם¹². וכמו שכתב הרא"ש¹³ לגבי מי שנטל ידו אחת ושיפספה בחברתה שטמאה¹⁴ ואין המים השניים מטהרים במקרה כזה לפי

⁷ בתוה"ב הקצר שם פ"י באופן שונה קצת, וז"ל: "...ולפיכך אם בא עכשיו ליטול החצי הנשאר מפסיק בניגוב, כדי שלא יחזרו המים שעל החצי שיטול עכשיו ויטמאו את המים שעל החצי הראשון".

⁸ וכך מדויק בלשונו בקצר במש"כ (עי' הערה קודמת): "ולפיכך אם בא עכשיו ליטול החצי הנשאר וכו'". וכך כתב במאמר ס' קס"ב ס"ק ז' ד"ה "ומ"ש".

⁹ דף ט"ו:

¹⁰ ס"י קס"ב ס"ק ז' ד"ה "ומ"ש" וד"ה "ברם". וכ"ה בעוד אחרונים ועי' גם בהערות על תוה"ב"א בהוצ' מוסד הרב קוק מס' 5א'. ומה שכתב שם להביא ראיה מהטור תמוה, דהטור ס"ל כפי השני בר"ש - כפי שנראה בהמשך ובהסבר זה ודאי ס"ל ש"אין נטילה לחצאין", ואי"כ מה ראיה משם להסבר הראשון?

¹¹ וכן מדויק מל' הר"ש, וז"ל: "אבל על הראשונים... דכיון דלא טיהרו את הידיים כל מה שמוסיף עליהם הרי הוא מוסיף טומאה".

¹² עי' חו"א ס"י כד' ס"ק ו' ד"ה "והא".

¹³ ס"י יח'.

¹⁴ משנה ידיים פ"ב מ"ג.

ש"אין האחרונים מטהרים אלא המים שנטמאו מחמת היד עצמו ולא המים שבאו מחמת יד אחרת" שלא תיקנו למים השניים כח לטהר אלא מים שנטמאו מחמת טהרת היד הזאת¹⁵. ואע"פ שבנידון דידן מדובר במים שנטמאו מחמת אותה יד, סובר הר"ש בהסברו זה, שמ"מ כיון שהם לא נטמאו מחמת טהרת היד, אלא מחמת נסיון טהרת היד, לכן מים שניים לא מטהרים אותם¹⁶. דעת ר"מ שחולק וסובר שמוסיפין על הראשונים תתפרש שאין כאן כלל בעיה של טומאה כיון ששתי חצאי הנטילה נחשבות כנטילה אחת. זהו תהליך נטילה מתמשך שלא שייך לטעון על טומאה שנגרמת מאמצעו של התהליך וזאת כונת הר"ש במש"כ: "וכל מה שמוסיף עד שיגיעו לפרק הם הנקראים מים ראשונים".

2. הסבר שני:

"ואין הטעם תלוי משום טומאה אלא משום שאין דרך נטילה בכך כדאמרי... ידיים אינן טהורות לחצאין". ראשית, נסביר מדוע אין בעיה של טומאה: הבעיה של הטומאה לפי הראשון היא שהנטילה השניה אינה מטהרת מים שנטמאו מחמת נסיון טהרת ידיים, והוא כמו מים שנטמאו מחמת יד אחרת. בפי הנוכחי סובר הר"ש שמים שנטמאו מחמת נסיון טהרת אותה יד עצמה אינם כמו מים שנטמאו מחמת יד אחרת, דסוף סוף הרי זו אותה יד, והוא כמו מים ראשונים שנטמאו מהיד, שמים שניים מטהרים אותם, ולא אכפת כלל שהיה כאן רק נסיון טהרת ידיים ולא טהרה ממש כמו שיש במים ראשונים¹⁷. בעיה של טומאה אינה קיימת, אבל ישנה בעיה של נטילה לחצאין¹⁸, שא"א לטהר חצי יד ועוד חצי יד אלא רק יד שלמה כאחת, (וכפי שנסביר בהמשך בהסבר הסוגיה בגיטין). פי': פעולת הטהרה שחז"ל תיקנו לידיים אפשרית לכל היד ולא לחציה, ולכן אין אפשרות להוסיף על הראשונים לדעת ר' יוסי. ואלו ר"מ חולק וסובר שיש טהרה לחצאין, ואפשר לטהר חצי יד ועוד חצי יד.

3. הנפק"מ בין ההסברים:

¹⁵ עי"ע בסוגית "דין רטיה בנטי" בתחילתה בענין דין מים של הקיסם או על הצרור.
¹⁶ לפי הרשב"א בר"ש שהבין שהמים בנטילה הראשונה נטמאו מהחצי היבש אז ההסבר הוא שכיון שלגבי הנטילה הראשונה שיעור הנטילה, כלוי ה"יד", היא רק חצי מהיד האמיתי, אז החצי השני היבש לגבי החצי הנטול דינו כיד אחרת והוא בדיוק כמו מש"כ הרא"ש לגבי יד נטולה שנגעה בחבירתה.
¹⁷ לגבי מים שלא מחמת נסיון נטילה וישנם על היד - עיי' סוגית "נט" בחופניו".
¹⁸ לפי הרשב"א לעיל הכונה היא שחידש הר"ש בפי' זה בעיה שאיננה בפי' הקודם, ולפימש"כ בשם המאמ"ר הכונה לומר שכיון שסולקה בעית הטומאה נותרה רק בעית הנטילה לחצאין.

לפי הפי' הראשון שיש בעיה של טומאה מהמים שניטלו בהתחלה אז חייב לנגב אותם וליטול מחדש (לפי הרשב"א דלעיל רק חצי ידו היבשה, ולפי המאמ"ר את כל ידו). משא"כ לפי השני אין בעיה של טומאה מהמים שמנסיון הנטילה הראשון וא"צ לנגב, אלא יטול שוב את כל ידו בבת אחת כדי שלא תהיה בעיה של נטילה לחצאין. לפי ההסבר זה יוצאת קולא שא"צ לנגב אחרי הנטילה הראשונה, אלא ליטול שוב מחדש את כל היד¹⁹.

ב. פי' הסוגיה בגיטין²⁰:

"בעי אילפא: ידיים טהורות לחצאין או אין טהורות לחצאין!". ומבררת הגמ' מהי בדיוק האבעיא: "...ואלא דקא משי פלגא פלגא דידיה (רש"י): "עד הפרק מצות נטילה, ונטל חצי השיעור תחילה וחזר ונטל חצי האחר", הא אמרי דבי ר' ינאי: ידיים אין טהורות לחצאין".

כפי שהסברנו לעיל, הגמ' אומרת שודאי שלא היתה שאלה לאילפא במצב שטיהר חצי ידו ואח"כ טיהר את שאר היד כיון שאין טהרה לידיים לחצאין, פי': פעולת טהרה אינה יכולה להתבצע על חצי משיעור הטומאה. לכן מנסה הגמ' להסביר את האבעיא של אילפא במצבים בהם אפשר לומר שהחצי השני של הנטילה נחשב כמחובר לחצי הראשון וכאילו ניתנו שניהם ביחד על כל היד²¹, ואין כאן נטילה לחצאין: "לא צריכא, דאיכא משקה טופח", כלו', וכיון שיש משקה טופח אז החצי השני של הנטילה מתחבר עם החצי הראשון להחשב כאילו ניתנו כאחד. **ודוחה הגמ'**: "וכי איכא משקה טופח מאי הוי, והתנן: הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה". כלו'. המשנה אומרת שאם יש משקה טופח המחבר מים טמאים לטהורים, אין הטהורים נטמאים דאין משקה טופח נחשב חיבור. ולכן גם לענין נט"י אינו מחבר את שני חצאי הנטילה, וא"כ מה האבעיא? **ממשיכה הגמ'**: "לא צריכא, דאיכא משקה טופח להטפח"²². הא נמי תנינא: טופח להטפח חיבור. דלמא לענין מקואות וכו' יהודה היא, דתנן: מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שניים וטבלו בזאח"ז - ראשון טהור והשני טמא (מכיון שהראשון הוציא עמו מהמים ואין כאן 40 סאה). ר' יהודה אומר: אם היו רגליו של ראשון במים אף השני טהור". ואומר רש"י: "ומיהו לענין נטילה מבעיין אי הויא נטילה כתיקונה לחצאין או לא, ואין ראית חיבור מקואות ראיא דאנן לא משום חיבור מבעיין לך". וכותב תוס' רי"ד: "ולא אפשר".

¹⁹ לפי הרשב"א לעיל אז לפי זה ישנה גם חומרא שצריך ליטול שוב את כל ידו ולא את חציה בלבד. אבל למאמ"ר אין הבדל בנק' זו בין שני פירושי הר"ש.

²⁰ דף טו:

²¹ וכמשי"כ רש"י שם טז. ד"ה "חיבור": "דחשיב כמאן דעביד בהדי הדדי".

²² "היינו כשנשאר עליה מים כ"כ שהנוגע בה ירטיב ידו עד שיוכל להטפח למקום אחר". מ"ב סי' קס"ב סי"ק כט".

1. מסקנת הסוגיה:

מה תהיה ההלכה בטופח ע"מ להטפוח? - פוסק הרמב"ם²³: "ואם יש על מקצת שנטל טופח להטפוח הרי זו טהורה", דהיינו זה נחשב חיבור. ומסביר הב"י²⁴ שטעמו של הרמב"ם שפסק לקולא הוא שנקטינן שכל ספק בטהרת ידיים טהור²⁵. מדברי הר"ש והרא"ש בפי המשנה, שלא הזכירו שיש קולא בטופח ע"מ להטפוח, מבין הב"י שדעתם להחמיר באבעיא זו, שטופח ע"מ להטפוח לא הוי חיבור לנטילה²⁶. ותמה עליהם הב"י למה לא הקלו בספק, והוא נשאר בצ"ע²⁷.

אך אולי מתוך עיון בפשט הסוגיה אפשר להבין אחרת את שיטת הר"ש והרא"ש. שהרי הגמי אמרה שא"א ללמוד מהברייתא שאמרה "טופח להטפוח חיבור" מכיון ש"דילמא לענין מקואות ורי יהודה היא". והכוונה היא, לדעת הר"ש והרא"ש, שכל הספק הזה הוא רק אליבא דר"י שסובר שזה נחשב חיבור במקואות: האם זה רק לענין מקואות או גם לענין נט"י, שהרי בנט"י החיבור הנדרש הוא יותר קשה, שלא מספיק שזה יהיה חיבור עכשיו אלא צריך שזה יחשב חיבור למפרע, שיחשב שניטלו בהדי הדדי²⁸. אבל לחכמים, שאפי' במקואות, ששם נדרש חיבור קל להחשב מחוברים, לא החשיבו זאת חיבור, כ"ש בנט"י שזה לא יחשב חיבור. וכיון שקי"ל כחכמים א"כ האבעיא היא לא להילכתא, ולהלכה יש להחמיר כחכמים. וכן פירש את דעת הר"ש והרא"ש הביאור מרדכי²⁹.

אלא שעכשיו יש להסביר את דעת הרמב"ם, כיצד פי' את האבעיא גם אליבא דרבנן. צ"ל שהבין שגם לרבנן שמחמירים במקואות יש אבעיא להקל בנט"י, (ואפי' שהחיבור בנט"י הוא קשה יותר) ולהחשיב הכל כנטילה אחת. אלא שלפ"יז לכאוי קשה: שלעיל אמרה הגמי שא"א לומר שהאבעיא של אילפא היא בטופח

²³ פי"א ממקואות הלי"ז.

²⁴ סי' קס"ב אות ג' סוד"ה "ומ"ש", ועי' בכס"מ שהוסיף גם: "פסק רבינו להקל משום דדרך דחיה קאמר לה".

²⁵ משנה ידיים סוף פ"ב.

²⁶ עי' חזו"א סי' כ"ד ס"ק ו', ובעוד מקומות שם, שהבין שגם הר"ש מקל בטופח ע"מ להטפוח.

²⁷ וז"ל: "ואפשר שלא אמרו ספק בטהרת ידיים טהור אלא כגון ספק נעשה בהם מלאכה או לא נעשה בהם וכיו"ב, אבל בעיא דלא אפשר לא. אלא דאכתי קשה מ"ש מכל ספיקי דרבנן דהוה לקולא אפי' היכא דהוה בעי דלא אפשר וצ"ע". ועיי"ש בב"ח, ועי' ט"ז ס"ק ה' ובמ"ז.

²⁸ וכך משמע מל' רש"י (ד"ה "חיבור"): "לטומאה ולטהרה, וקס"ד דה"ה לנטילה דחשוב כמאן דעביד בהדי הדדי". וזהו משי"כ רש"י בהמשך (ד"ה "ולענין"): "...דאנן לאו מישום חיבור קמבעיא לן". (ועי' ל' המ"ב סי' קס"ב ס"ק כ"ט): "...עיי"כ קאמרינן דלא כלתה עוד נטילה הראשונה ומצטרפין יחד, דהוי כנטילה אחת".

²⁹ פי"ח דברכות אות נא' ד"ה "והב"י".

מכיון ששנינו במשנה שטופח אינו חיבור. ולפי דברינו עתה מה אכפת לי שאינו חיבור לטומאה ולטהרה, והרי אולי הקלו בנט"י³⁰? ואפשר לומר שהגמ' לא התכונה לומר שאפי' שלא הוי חיבור במקוה מ"מ יש אבעיא לגבי נט"י שנאמר שהקלו. אלא במקום שהחמירו במקוה נחמיר גם בנט"י, חוץ ממשקה טופח ע"מ להטפח ששם יש לנו ברייתא שאומרת ש"טופח להטפח חיבור". אלא שלא מפורש על מה הברייתא מדברת ולכן יש אבעיא האם הברייתא דיברה לענין מקואות וכו"י, ואז לרבנן שלא הוי חיבור במקוה אז כ"ש בנט"י שלא נוכפי שאמרנו בטופח שאם לא הוי חיבור לטמאה וטהרה אז כ"ש לנט"י, או שברייתא זו נאמרה לנט"י, ואליבא דכו"ע, שמחדשים לנו כאן שהקלו בנט"י מה שלא הקלו במקוה. וזו אבעיא אפי' אליבא דרבנן, ולכן שייך לפסוק לקולא. וכך כנראה הבין הבי" בסוגיה, ולכן תמה על הר"ש והרא"ש. ולפי מה שפירשנו לעיל בדעת הר"ש והרא"ש צ"ל שהם הבינו את הברייתא ש"טופח להטפח חיבור" שהיא נאמרה לענין מקוה ולכן זו דעת ר"י, ולרבנן כלל אין כאן אבעיא³¹.

2. קו' הר"ש ותירוצה:

נחזור לתחי' הגמ' בגיטין שדחתה את האפשרות לומר שהאבעיא של אילפא היא בנטילה לחצאין בגלל דברי ר' ינאי ש"ידיים אין טהרות לחצאין". ונשאלת השאלה: מדוע הגמ' מוכיחה זאת מר' ינאי, הרי זו משנה מפורשת: "ואין מוסיפין על הראשונים"³²? ומתרץ הר"ש כיון שבתוספתא³³ הובא דין זה רק בדעת ר' יוסי, אך ר"מ חולק עליו. ולכן העדיפה הגמ' להביא את ר' ינאי שפוסק הלכה³⁴ כדעת ר"י במשנה.

המ"א³⁵ לעומת זאת מסיק מכך שלא הביאו את משנתנו בגיטין שבאמת א"א להביאה שם כי אינה מדברת באותו מצב בו דנים שם. הוא הבין שהמשנה מדברת על דין לכתחילה (וכן מדויק בלשונה: "אין מוסיפין" - לכתחילה³⁶), ובאמת לכתחילה אף טופח ע"מ להטפח לא הוי חיבור. ושאלתו של אילפא בגיטין היא לגבי דין דיעבד (וכן מדויק בלשון "טהורות לחצאין" - דיעבד), ומסיקה שם הגמ'

³⁰ ובאמת החזו"א ביו"ד, הל' נידה סי' צד' ס"ק יא' ד"ה "ויש" רצה לומר שלמסקנה האבעיא של הגמ' היא אף בטופח, וניסה לדחוק בל' הרמב"ם ולומר שמקל להל' אף בטופח. אך לפי דברינו להלן אין צורך לכך.

³¹ וכפי שכבר דייקנו לעיל מרש"י ד"ה "חיבור". (ועי' רש"ש).

³² וכפי שהסברנו לעיל בהסבר השני של הר"ש שהטעם הוא משום שאין נטילה לחצאין ולא משום טומאה.

³³ הובאה לעיל בפתיחה.

³⁴ חזו"א סי' כד' ס"ק ח', ועיי"ש שהרבה לתמוה על תי' זה של הר"ש. וכן תמה בחידושים ובאורים לחולין סי' טז' ס"ק ט' ד"ה "המ"א".

³⁵ סי' קסב' ס"ק ה'.

³⁶ מחצית השקל. וכן הדיוק מהגמ' בגיטין להלן מדבריו.

שטופח אין נטילה לחצאין אפיי בדיעבד, ובטופח ע"מ להטפח היתה האבעיא של אילפא³⁷.

ג. פסק ההלכה:

פשוט שהלכה כר"י שסתם משנה כמותו. אבל גם בתוך דבריו צריך להכריע בשתי נקודות:

1. איזה פי' מפירושי הר"ש לעיל, בטעם האיסור להוסיף על הראשונים, אנו מקבלים: את **הראשון**, שהבעיה היא טומאה, או את **השני** שהבעיה היא נטילה לחצאין. והנפק"מ כפי שאמרנו לעיל היא: האם מקילים כפי השני שא"צ לנגב.

2. האם פוסקים בטופח ע"מ להטפח לקולא כהרמב"ם או לחומרא כר"ש ורא"ש? (ואם מקילים: האם לכתחילה או רק בדיעבד כמ"א).

ח"ל המחבר³⁸: "נטל מקצת ידו וחזר והוסיף ונטל הנשאר מיזו הרי ידו טמאה כמו שהיתה דאין נטילה לחצאין. ואם עדיין יש על מקצת היד שנטל טופח ע"מ להטפח ה"ז טהורה"³⁹.

בנק' הראשונה אפשר לדייק מלשונו - שהוסיף על לשון הרמב"ם את הטעם "דאין נטילה לחצאין"⁴⁰ - שסובר כאפשי השניה בר"ש, שהטעם הוא שאין דרך נטילה בכך וא"כ א"צ ניגוב, רק ליטול שוב כל ידו. וכ"פ **במ"ב**⁴¹.

גם **בנק' השניה** אנו רואים שפסק כמו הרמב"ם. וזה פשוט, שהרי בב"י תמה על הר"ש ורא"ש שהחמירו בכך.

לגבי חומרת המ"א שטופח ע"מ להטפח הוי חיבור רק בדיעבד: **המ"ב**⁴² הביא דבריו בשם "יש מהאחרונים שכתבו", ומשמע שאינו מסכים לו באופן מוחלט, וכנראה טעמו מכיון שחלק על תירוצו של הר"ש, וחדש דין ע"פ תירוצו.

הב"ח⁴³ כותב להחמיר שטופח ע"מ להטפח ג"כ לא הוי חיבור כדעת הר"ש ורא"ש. **במ"ב**⁴⁴ לא כתב להחמיר כמותו.

אבל יש לעיין בפסק המחבר שטופח ע"מ להטפח חיבור: האם זה נחשב חיבור גם כדי להחשב רביעית בב"א על הידיים כך שהמים טהורים ואין צורך במים

³⁷ ועיי' בחזו"א ובחידושים ובאורים שם מה שהקשו על המ"א.

³⁸ סי' קס"ב ס"ג.

³⁹ לענין הברכה: עיי' ילקו"י ח"ג סי' קנ"ט העי' ח' ד"ה "ובבן איש חי", ובמקורותיו.

⁴⁰ עיי' בס' הליכות יצחק סי' לז'. ועיי' במגן גיבורים בש"ה"ג ס"ק ג' שדייק עוד מהמחבר. וכ"ה דעת הטור שלא הזכיר ניגוב. ודלא כהר"ש ששמע מסוף דבריו שסובר כהסבר הראשון, עיי"ש במשי"כ בפי' הירו': "שמע דמפסיק היינו דמנגב תחילה ואח"כ נוטלי".

⁴¹ ס"ק כג'.

⁴² ס"ק ל'.

⁴³ אות ג' ד"ה "ולי נראה".

⁴⁴ ס"ק ל'.

שניים לטהרם?⁴⁵ שהרי הרא"ש⁴⁶ כתב על דין רביעית: "שהשופך רביעית על ידו כאחת א"צ מים אחרונים לטהרה". ואפי' שטופח ע"מ להטפח חשיב חיבור לומר שהגיע לו רביעית על הידיים אבל אולי הדין של רביעית בב"א הוא כשבפועל הם הגיעו בב"א, ולא ע"י חיבור. ולפי"ז יש לחזור וליטול אח"כ מים שניים.

ד. נטילה מכלי שפיו צר:

לדעת המחמירים לעיל כרא"ש וטור שאפי' טופח ע"מ להטפח לא הוי חיבור, או למ"א שאמר שלפחות לכתחילה לא הוי חיבור, יש בעיה שכאשר נוטלים מכלי שפיו צר והמים אינם נופלים על היד בב"א, יש הפסק בזרם. כותב המ"א⁴⁷: "אין ליטול מכלי שפיו צר שאין יכול לשפוך בב"א על היד". וניתן לכאוי להבין שכונתו שאפי' שלא מפסיק הקילוח מ"מ כיון שהוא דק ולוקח זמן, הנטילה פסולה. וכתב ע"ז בט"ז⁴⁸: "והמחמיר בזה הוא מן המתמיהין", שודאי שאם לא נפסק הקילוח אין כאן כלל נטילה לחצאין. ובאמת בחת"ס⁴⁹ פ"י את המ"א שכונתו לפסול את הנטילה דוקא "כשנפסק הקילוח, אבל בקילוח אחד, ועדיין כח גברא קיימת, מצטרף". אלא שמדברי הטי"ז שהתיר אפי' בחבית עם ברזא, שצריך להחזיר הברזא בכל שפיכה ושפיכה, שיש הפסק בקילוח יש חידוש יותר גדול. וכמו שכתב הא"ר⁵⁰ שבזמן קצר כזה לא מקרי הפסק. וכפי שמוכח מהרא"ש, שמחמיר בטופח ע"מ להטפח לא להחשיבו חיבור, וכותב⁵¹: "מים שבחבית ויש בו ברזא יסיר הברזא ויחזירנו בכל שפיכה ושפיכה וקרי ביה שפיר כח גברא"⁵².

⁴⁵ ע"י ס"י קס"ב סעי' ב': "...שופך על שתי ידיו רביעית בב"א וא"צ מים שניים", וע"י בסוגית "מים ראשונים ושניים".

⁴⁶ ס"י יח'.

⁴⁷ סוסי"ק ה'.

⁴⁸ ס"י ק ה'.

⁴⁹ מובא באוצר מפי' על הגליון בשו"ע בהוצ' מ. י-ם.

⁵⁰ אות ח'.

⁵¹ חולין ס"י יד'.

⁵² ע"י שעה"צ ס"י ק כח'.